

1944, september 22. Banská Bystrica. — Zápisnica zo 7. zasadnutia Slovenskej národnej rady. Program: návrhy nariadení SNR o zachovaní pracovných pomerov súkromných zamestnancov, o služobných požitkoch príslušníkov armády, o rodinnej sustenácii vojenských gážistov a civilných zamestnancov vojenskej správy, voľné návrhy (kritika pomerov v 1. čs. armáde).

1. 2. Predseda, pán Dr. Šrobár, otvoril 7. zasadnutie a prikrečil hneď k druhému bodu denného poriadku, čítaniu zápisnice zo zasadania Slovenskej národnej rady z 19. septembra 1944. Pán Dr. Lettrich navrhuje zápisnicu nečítať a jej overením poveriť pp. Kubača a ing. Styka. Tento návrh plénum jednohlasne prijalo.

3. O treťom bode programu, návrhu nariadenia Slovenskej národnej rady, ktorým sa dočasne upravuje pôsobnosť nositeľov verejnoprávneho sociálneho poistenia, referoval pán F. Kubač, ktorý prečítal aj text príslušného návrhu. Pri čítaní menovaný poznamenal, že § 5 návrhu v dôsledku dnes zjednanej dohody s poverenictvom SNR pre financie odpadá a nasledujúce 2 §§ menia preto číslo porady. Nakoľko po prečítaní textu návrhu nemal žiadny z prítomných doplnkov ani opráv, vyhlásil ho predseda p. Dr. Šrobár za jednohlasne prijatý. (Viď príloha 1.)

4. Pán predseda Dr. Šrobár uviedol potom 4. bod programu: návrh nariadenia Slovenskej národnej rady o zachovaní pracovných pomerov súkromných zamestnancov a zamestnancov im na roveň postavených, ktorí pre mimoriadne vojnové pomery opustili svoje zamestnanie. Text tohto návrhu ako aj dôvodovej zprávy prečítal p. Dr. Thurzo, ktorý už pri čítaní pripomenul, že druhý odsek dôvodovej zprávy zaraduje sa ako 2. odsek § 2 citovaného návrhu (viď príloha 2).

Pripomienky k tomuto bodu predniesol pán Dr. Pietor; menovaný poukazuje na prípad, že zamestnanec bol v uvedenej dobe práve vo výpovedi a pýta sa, či jeho pracovný pomer ostáva zachovaný, alebo výpoveď je platná. Navrhuje preto nasledujúcu vložku resp. úpravu textu § 1: . . . zostávajú zachované v takej miere, v akej trvali v deň opustenia zamestnania, ak zamestnanec . . . K tomu p. Dr. Thurzo poznamenáva, že výpoveď v tomto prípade sa automaticky ruší, na čo p. Dr. Pietor oponuje podotknutím, že výpoveď mohla byť daná aj z iných príčin ako politických. K § 4 pán Dr. Pietor žiada presné určenie dňa, ktorým sa zrušuje pracovný pomer, ďalej riešenie otázky event. odškodného. K § 6 poznamenáva, že prepustí nového zamestnanca na hodinu bolo by nesociálne. Vec treba uvážiť a voliť menej silný výraz. § 9 žiada doplniť v tom smere, že nariadenie vykoná Poverenictvo pre sociálnu starostlivosť spolu s Poverenictvom SNR pre pravosúdie.

Referent tohto návrhu p. Dr. Thurzo potom uvádza, že pôvodný text tohto návrhu bol už niekoľko razy prepracovaný a posledná osnova zdala sa byť najvhodnejšou pre uverejnenie. V zásade označil toto riešenie za dostatočné; navrhuje osnovu túto prijať s doplnením §§ 2 a 9 ako hore uvedené.

Na dotaz pána predsedu Dr. Šrobára prihlásil sa o slovo pán Ursíny, ktorý vzhľadom na dosť vážne námietky, vznesené proti predloženému textu, doporučuje uvedený návrh vziať dnes z programu, znovu sa ním zaoberať a vypracovať novú osnovu. Návrh pána Ursínyho plénum prijalo a tento predmet bol stiahnutý z dnešného programu zasadania.

5. Pri prejednávaní bodu 5 denného programu prečítal pán Dr. Lettrich text návrhu nariadenia Slovenskej národnej rady, ktorým sa mení a dopĺňa čl. VII vládneho nariadenia č. 440/1921 Sb. z. a n. o služobných požitkoch českosloven-

ského vojska. Odôvodňujúc tento návrh menovaný povedal, že veliteľstvo čs. armády na Slovensku požiadalo predsedníctvo SNR, aby navrhlo plénu vydať nariadenie, ktorým by sa na novom základe upravili poľné prídavky. Tento návrh hlavné veliteľstvo odôvodňovalo tým, že terajšia výmera poľného prídavku bola ustálená za iných, hospodársky priaznivejších pomerov v roku 1921; s ohľadom na terajšiu drahotu treba tieto prídavky zvýšiť.

O slovo sa prihlásil pri tejto príležitosti pán Strechaj; menovaný uviedol, že nášho odboja zúčastňuje sa veľa ľudí, úplne bez finančných prostriedkov, ktorí museli ustúpiť z krajov obsadených t. č. Nemcami. Poukázal na denné zprávy o porážkach a uviedol, že prípady L. Sv. Mikuláša, Ružomberka a T. Sv. Martina dokazujú, že dôstojníci nespĺnili očakávanie a svoje úkoly. Navrhuje, aby toto nariadenie o zvýšení poľných prídavkov pre dôstojníkov bolo znovu preskúmané a event. zmenené.

Na dotaz pána predsedu Dr. Šrobára prihlásil sa p. Dr. Husák, ktorý reagujúci na slová pána Strechaja nesúhlasil s tým, aby sa pri tomto riešení zaujímala póza trestajúceho. Došlo k istým ústupom, konštatovať však treba, že armáda zachovala sa na dané dnešné pomery dobre, lebo ináč nebol by odboj bez nej možný. Poukázal však na panikárov, ktorí rozleptávajú morálku, podlamujú a ohrožujú náš odboj. Žiadal plénum uvažovať o opatreniach na potrenie týchto panikárov. Vyhlásil, že máme mravnú povinnosť podporovať armádu v jej konsolidovaní, lebo táto bola demoralizovaná pred našim odbojom a z tisovskej armády nedá sa za 14 dní vytvoriť elitné vojsko. Prejav menovaného prijal zhromaždenie s potleskom. Nato dal predseda p. Dr. Šrobár o návrhu hlasovať a prítomní návrh jednomyselne prijali. (Viď príloha čís. 3.)

6. Pán predseda uviedol ďalší bod programu, šiesty: návrh nariadenia Slovenskej národnej rady o rodinnej sustentácii vojenských gázistov z povolania a civilných zamestnancov vojenskej správy, ako aj vojenských gázistov v zálohe a vo výslužbe, povolancov za mobilizácie k činnnej službe. Text príslušného návrhu prečítal a súčasne aj v § 1 opravil pán dr. Lettrich (viď prílohu čís. 4). Menovaný ďalej uviedol, že taktiež tento návrh vznikol na podnet veliteľstva čs. armády na Slovensku, ktoré navrhovalo zvýšiť výmeru ustálenú v roku 1921.

Po tomto referáte žiadal pán Dr. Ing. Zaťko vypustiť z § 3 odst. 3. návrhu úsek „ministerstvo národnej obrany a pokiaľ toto nebude ustanovené“, lebo ináč podobná štylizácia musela by sa potom uvádzať aj u všetkých ostatných nariadení. V prvom riadku § 6 žiada vypustiť slovo „je“.

O slovo sa prihlásil pán Mazúr, ktorý žiadal ustálenie jednotných príplatkov pre všetky kategórie.

Pán Dr. Lettrich žiada vypustiť § 6, lebo pojem rodiny bol právnym poriadkom definovaný a zavedením novej definície rodiny mohla by vzniknúť právna nejednotnosť. Pokiaľ sa týka námietky p. Mazúra uvádza, že v danom prípade nejde vlastne o žiadne novum, lebo sú to denné diéty platné pre civilných štátnych úradníkov. Odporúča návrh predsedníctva prijať a až neskôršie po ukludnení pomerov previesť základnú korektúru v zásadných sociálnych veciach generálne, i u zamestnancov verejného sektoru.

Dr. Ing. Zaťko k tomu dodáva, že tieto diéty platili sa dodnes len dôstojníkom v zázemí, keď však boli v poli, tak ich nedostali. Týmto nariadením sa preto ich vyplácanie rozširuje aj na ostatných, ba ich vyplácanie zavádza sa aj u poddôstojníkov, ktorí dosiaľ na ne nemali nárok.

Pán Dr. Husák má dotaz, či ide o doterajší platný stav podľa dnešných platných predpisov alebo či je to novum. K tomu vysvetľuje pán Dr. Lettrich, že doteraz napr. dôstojník, keď cestoval v zázemí, mal nárok na diéty, kým dôstojník, ktorý bol v poli, mal oveľa menej; novum je v tom, že sa zvyšujú prídavky u dôstojníkov, ktorí sú v poli.

Na to pán Dr. Šoltész poukazuje na sociálnu stránku tejto veci a vyzdvihuje potrebu podporiť finančne slabších; doporčuje tento návrh vziať z programu, vec

prejednať a dohodnúť sa s vojskom na zvýšení dolných súm alebo prípadnom znížení súm horných.

Pán Dr. Lettrich prikláňa sa k návrhu pána Dr. Šoltésza; doporučuje odhlasovaný už návrh pod bodom 5 ponechať, avšak horeuvedený návrh ad 6 stiahnuť z dnešného programu. Po prevedenom hlasovaní oznamuje pán predseda Dr. Šrobár, že návrh nariadenia SNR podľa bodu 6. programu berie sa z denného poriadku.

7. Voľné návrhy:

O slovo prihlásil sa prvý pán Mazúr. Menovaný zaoberal sa pomerami v našej armáde na Slovensku, predovšetkým však posledným ústupom z Turca pred Nemcami. Na podopretie svojich vývodov predstavil delegáciu bojovníkov z Turca. Podľa jeho zprávy prvá dala sa na ústup z Turca armáda, kým malé skupinky četníkov držali ďalej doliny a cestu z Gajdla a keď sa im nedostalo žiadnej pomoci, museli aj títo po ťažkých stratách ustúpiť. Poukázal na chyby veliteľov a rôzne omyly, ktoré viedli k podobnej katastrofe. Vyzdvihol tiež ten fakt, že okolité vrchy nie sú vôbec vojensky zaistené, keďže nepriateľ má možnosť preniknúť schodnými dolinami do tyla vojska. Ak sa preto neurobia potrebné opatrenia, môžu byť Nemci za 2 dni v Bystrici. Napokon rezolútne vyhlásil, že ak sa behom 24 hodín neurobí príslušná náprava, zasadí sa o to, aby sovietski dôstojníci boli zaradení do našej armády a prevzali velenie nad našimi jednotkami.

Pán Dr. Horváth dodatkom k predošlému referátu uviedol, že aj on videl situáciu tak ako pán Mazúr.

Na to prehovoril pán Ursíny, ktorý spomenul, že strata Turca sa aj jeho hlboko dotkla. Prvou chybou bolo, že jednotlivé úseky u Nem. Pravna neboli dostatočne zaistené, na čo dva razy aj upozornil príslušné vojenské miesta. Natiemil taktiež vývin udalostí v Turci a potom poznamenal, že kritika pána Mazúra je priostrá. Uviedol, že chyba nebola len u dôstojníkov, ale aj v mužstve, kde väčšina sú záložníci vojnou neotužení, neostrieľaní. Poukázal medziiným tiež na nedostatok koordinácie medzi jednotkami vojenskými a partizánskymi a prihovárал sa za zlepšenie tohto pomeru. Prosí nezaujímať tak kritický postoj voči armáde, ale dobromyseľne poukázať na chyby a nedostatky, ktoré sa stali a z ktorých treba sa učiť, ako aj budovať lepšiu morálku jak medzi mužstvom, tak aj u dôstojníctva.

Pán Dr. Ing. Zaťko potom v svojej reči povedal, že obyčajní ľudia ťažko niekedy chápeme vývin udalostí na frontových úsekoch. Sám snažil sa informovať po príčine. Hovorilo sa že Turiec bol vyprázdnený plánovite. Z prejavov prítomných však dozvedá sa, že to bol útek, že prechody do B. Bystrice nie sú obsadené. Ak je to pravda, je to potom strašná vec, uvedené tvrdenia treba okamžite vyšetriť a musí sa ihneď zjednať náprava.

Jeden z delegátov z Turca vo svojom referáte uviedol, že chyba tkvie aj v tom, že sme mäkkí. Uviedol prípad zaistených Nemcov, ktorí však boli znovu pustení na slobodu a ktorí potom previedli Nemcov do tyla jednotiek.

Poukázal ďalej na to, že v Turci (v Blatnici) ostalo veľa žien a detí a žiadal nezbytnú pomoc pre seba a svojich druhov, aby ich mohli všetkých priviesť do bezpečia. Upozornil taktiež na nedostatočné zaistenie okolitých vrchov a dôrazne žiadal poskytnutie potrebnej ochrany tým jednotlivcom, ktorí nasadzujú svoje životy, aby chránili našich ľudí.

Potom sa ujal slova pán Dr. Husák, ktorý uviedol, že Nemci sú dnes na všetkých frontoch bití a práve len u nás na Slovensku postupujú. Nemožno sa preto vyhnúť dojmu, že práve u nás sú zvláštne príčiny, ktoré umožňujú postup Nemcov, a to tým viacej, že u Nemcov nejde o vojsko s prvotriednou vojnovou morálkou. Taktiež geografické možnosti nie sú z našej strany dobre využité. Boli tu konkrétne poznámky, kde sa chyba stala; týchto chýb je však celá reťaz a treba hľadať ich súvislosť. Menovaný vidí dôvod toho všetkého v tom, že očista pomerov, ktorá sa v civilnom sektore previedla veľmi radikálne, je u armády len v začiatkoch a veľmi pomalá a slabá. Menovaný žiada zaviesť v armáde nový duch, zaradením dobro-

voľníkov, a nie nechať vojenskú mašinu bežať doterajšími cestami päťročného pohodlia. Treba raz jasne povedať, že armáda musí oslobodené územie ubrániť a ak ho ubrániť nemôže, musí prejsť očistou ohňom a svoje staré spôsoby musí prispôbiť novému duchu a len vtedy bude dačo znamenaf. K otázke zbabelosti medzi vojskom poznamenal, že sliacsky prípad bol hneď vyšetrený a 3 vinníci popravení,² že však dosiaľ nebolo vôbec počuť o žiadnej exekúcii u dôstojníkov. Sú ľudia, ktorí nám zapríčinili oveľa väčšie škody ako spomenutí 3 gangstri, a predsa dnes jedná sa o tom, v akej výške majú dostať manželky týchto škodcov plat. Ľudia v našich krajoch sú statoční a pri dobrom vedení vedia vykonať veľké činy. Treba preto trvať na tom, aby v celom princípe vedenia bola prevedená radikálna náprava. Navrhuje zvolať jedno zasadanie SNR, ktoré by bolo venované otázkam vojenským a ktorého by sa zúčastnili aj dôstojníci generálneho štábu, ktorí sú zodpovední za terajšie operácie.

Pán predseda Dr. Šrobár dáva návrh, aby takéto zasadnutie bolo zvolané na deň 23. IX. 1944 na 10 hodinu dopoludnia, aby sa vec hneď aj vybavila.

Pán Strechaj k tomu poznamenáva, že uvedený termín nevyhovuje, a navrhuje takéto zasadanie konať ešte dnes v noci.

Pán predseda Dr. Šrobár potom zakončuje prítomné zasadanie s tým, že o nadhodených otázkach prerokuje sa neskoršie.

4 prílohy

J. Kapinaj
A. Djuračka

ASNR Bratislava. SNR, 1944, 7. zasadnutie SNR. Originál zápisnice. Strojopis, originál.

338

[1944, september 22. Banská Bystrica.] — Nariadenie náčelníka štábu veliteľstva I. čs. armády mjr. J. Nosku na zabezpečenie západného okraja Veľkej Fatry proti prenikaniu nepriateľa.

Vec: Zaistenie prístupu do Veľkej Fatry zo západu.

Tajné.

Vzhľadom k tomu, že jednotky zo severného Turca [? sa museli pod] tlakom nepriateľa stiahnuť na juh, a tým odkryli prístup [...] do Veľkej Fatry zaistí: I. skupina jednou čatou Gaderskú dolinu a Dedošovú [dolinu] a [jednou] čatou Blatnickú dolinu.

VI. skupina jednou čatou Necpalskú a jednou čatou Belanskú dolinu.

Všetky čaty umiestite tak, aby mohli podávať zprávy aj [z prie]storu: Turč. Blatnica, Sebeslavce, Necpaly a Belá.

Dostane: I. a VI. skupina.

Z rozkazu:
náčelník Štábu VČSA:
mjr. gšt. Július Nosko
mjr. Nosko

Poznámka:

Západné okraje lesov Veľkej Fatry zaistuje tiež partizánska skupina kpt. Jegorova, udržujte preto s týmito jednotkami styk.

VHA Praha. DO, Slovenské povstání, kart. 105. Přílohy k vojnovému denníku 22. 9. 1944. Originál. Strojopis, originál. — [Číslo nečitateľné.]